

Prosentti- periaatteen käsikirja

Taiteilijalle

Kannen kuva
Jukka Hakanen:
Iso Pikkujätkä (2014).
Kankaan alue, Jyväskylä.
KUVA Aino Salmi

Julkaisun toteuttajat

Miisa Pulkkinen (toim.), Suomen Taiteilijaseura
Hanna Hannus (toim.), Suomen Taiteilijaseura / Arkkitehtuurin tiedotuskeskus

Prosentti taiteelle -hankkeen ohjausryhmä
Salla Heinänen, Teollisuustaiteen Liitto Ornamo
Kirsi Korhonen, Suomen Taiteilijaseura
Tiina Valpola, Arkkitehtuurin tiedotuskeskus
Erja Väyrynen, Ympäristötaiteen säätiö

Yhteistyössä Henri Terho, Taiteen edistämiskeskus

Arkkitehtuurin tiedotuskeskus
Aino Salmi
Yrjö Suonto

Teollisuustaiteen Liitto Ornamo
Elina Perttula
Laura Uimonen
Lotta Veromaa

Suomen Taiteilijaseura
Hanna Hannus
Hanne Heinonen
Anna Nousiainen
Miisa Pulkkinen

Ympäristötaiteen säätiö
Marjukka Korhonen
Niina Rauhala

Graafinen suunnittelu Dog Design
Julkaisija Prosentti taiteelle -hanke
Paino Lönnberg Painot Oy, Helsinki 2015

Hanketta on tukenut opetus- ja kulttuuriministeriö.

ISBN: 978-952-9864-23-2 (nid.)

ISBN: 978-952-9864-24-9 (PDF, Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle)

ISBN: 978-952-9864-25-6 (PDF, Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteen tilaajalle)

Sisällys

Prosenttiperiaate 4

Lukijalle 5

Näin minusta tuli julkisen taiteen tekijä:
Kuvanveistäjä Pertti Kukkosen kokemuksia 6

Mistä teostilauksia taiteilijalle 8

Arkkitehti Ville Haran vinkit taiteilijalle:
Mistä saa työmahdollisuuksia 10

Taiteilija rakennushankkeessa 11

Rakennustyömaan käytännöt 14

Taiteilijan toimintamuoto ja tilausteoksen laskuttaminen 18

Tarjouksen tekeminen, hinnoittelu ja arvonlisävero 20

Sopimuksen laatiminen ja vakuutukset 22

Mistä taiteilija saa tukea ja apua 25

Taiteilijan muistilista julkiseen taidehankkeeseen 26

Huoltokirja 28

Näin edistät prosenttiperiaatetta paikkakunnallasi:
Vinkit paikalliseen vaikuttamiseen 30

Mallisopimus pohja 34

Prosenttiperiaate

Prosenttiperiaate tarkoittaa, että osa rakennushankkeen määrärahasta käytetään taiteeseen. Periaatteen toteuttamiseksi on useita rahoitusmalleja. Perinteisen määritelmän mukaan noin yksi prosentti rakennushankkeen budjetista käytetään taiteeseen.

Prosenttiperiaate voi toteutua kunnan kaavoitus- tai rahoituspäätöksenä tai se voidaan esimerkiksi asettaa tontinluovutuksen ehdoksi. Prosenttiperiaatetta voivat noudattaa myös yksityiset rakennuttajat. Periaate soveltuu niin uudisrakentamiseen, peruskorjauksiin ja täydennysrakentamiseen kuin infrarakentamiseen.

Prosentti taiteelle -hanke

Prosentti taiteelle on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama hanke, johon osallistuivat vuosina 2014–2015 visuaalisen alan järjestöt Suomen Taiteilijaseura, Teollisuustaideteiden Liitto Ornamo ja Arkkitehtuurin tiedotuskeskus sekä Ympäristötaiteen säätiö. Hanke toteutettiin yhteistyössä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa.

Prosentti taiteelle -hanke tähtäsi taiteen prosenttiperiaatteen juurruttamiseen osaksi suomalaista rakentamiskulttuuria ja päätöksentekoa. Tavoitteen saavuttamiseksi hanke tuotti prosenttiperiaatteen tietoa ja esittelymateriaaleja, teki vaikuttamistyötä sekä järjesti koulutuksia ja tapahtumia taiteen tilaajille, rakennetun ympäristön asiantuntijoille ja taiteilijoille. Kymmenellä Suomen paikkakunnalla toteutettiin taidehanke osana taideasiantuntijuuden pilotointia. Lisäksi hanke järjesti yhteensä 25 tapahtumaa ja koulutusta 18 paikkakunnalla ympäri Suomea.

Prosenttiperiaatteen käsikirja on Prosentti taiteelle -hankkeen loppujulkaisu.

ARCHINFO ARKKITEHTUURIN TIEDOTUSKESKUS
ARCHITECTURE INFORMATION CENTRE FINLAND

YMPÄRISTÖTAITEEN
SÄÄTIÖ

ornamo

SUOMEN
TAITEILIJAJA
SEURA

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Lukijalle

Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle on käytännöllinen opas kuvataiteilijalle, joka haluaa tehdä julkista taidetta. Käsikirja johdattaa lukijan läpi julkisen taideteoksen syntyprosessin sopimuksen tekemisestä rakennushankkeessa toimimiseen ja lopulta huoltokirjan laatimiseen.

Prosenttiperiaate on taiteen rahoittamisen tapa, jossa noin prosentti rakennushankkeen määrärahasta käytetään taiteen hankkimiseen. Prosenttiperiaate on kokenut Suomessa uuden nousun 2000-luvulla, ja samalla on kehittynyt uusia tapoja soveltaa prosenttiperiaatetta.

Julkinen taide tai yksityisen rakennuttajan teostilaus antavat taiteilijalle mahdollisuuden luoda taideteoksia osaksi rakennettua ympäristöä ja kaupunkikuvaa. Parhaimmillaan teokset tuovat taiteilijalle uusia työmahdollisuuksia, tuloja ja tunnettuutta. Julkisista taideteoksista nauttii laaja yleisö. Esimerkiksi liikenneympyrässä sijaitsevan teoksen ohi saattaa vuorokauden aikana kulkea yhtä suuri ihmisjoukko kuin gallerianäyttelyllä on kävijöitä koko sen aukioloaikana. Kuvataiteen ja taiteilijan työn arvostus kasvaa, kun suomalaiset kokevat taidetta arjessaan.

Rakennushankkeeseen osallistuminen on vaativaa, ja taideteoksen toteuttaminen osaksi rakennettua ympäristöä eroaa suuresti galleria- tai museonäyttelyn valmistelusta. Taiteilijan on opeteltava rakennushankkeen suunnittelu- ja työmaaprosessit, käytännöt ja hierarkiat. Hankekumppaneina voi olla kuntia, kaupungeja ja suuria rakennusyhtiöitä. Moniammatillisessa yhteistyössä muut ammattilaiset suhtautuvat taiteilijaan oman alansa huippuosaajana, jonka ammattitaitoa ja näkemyksiä kunnioitetaan ja kuunnellaan.

Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle perustuu *Sinustako julkisen taiteen tekijä?* -koulutuksiin, joita Prosentti taiteelle -hanke järjesti 14 paikkakunnalla ympäri Suomea 2014–2015. Koulutuksissa yli 400 kuvataiteilijaa ja muotoilijaa paransi edellytyksiään toteuttaa julkisia tilausteoksia esimerkiksi prosenttiperiaatekohteissa.

Käsikirjan kääntöpuolella on *Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteen tilaajalle*. Myös se sisältää taiteilijalle hyödyllistä tietoa muun muassa prosenttiperiaatteen ja muiden julkisen taiteen rahoitustapojen eri malleista.

Julkisella taiteella on 2010-luvun Suomessa vahva asukkaiden ja päättäjien tuki. Myös rakennuttajien piirissä on virinnyt kiinnostus käyttää taidetta. Toivomme, että tämä käsikirja on hyödyksi taiteilijoille, jotka haluavat laajentaa taiteellista työtään rakennetun ympäristön hankkeisiin.

Suomessa 26.11.2015

Prosentti taiteelle -hankkeen työryhmä

Näin minusta tuli julkisen taiteen tekijä: Kuvanveistäjä Pertti Kukkonen kokemuksista

Kuvanveistäjä Pertti Kukkonen on tehnyt urallaan toistakymmentä julkista taideteosta. Yksin vuoden 2015 aikana häneltä on valmistunut kaksi teosta Suomeen ja yksi Viron Pärnuun. Kukkonen mukaan julkisista tilausteoksista kiinnostuneen taiteilijan on tärkeää solmia suhteita arkkitehteihin ja muihin rakennusalan toimijoihin. Betonista on muodostunut Kukkoselle tärkeä materiaali, jota hän tutkii ja kehittää jatkuvasti.

Taidekilpailut ovat auttaneet kuvanveistäjä Pertti Kukkonen julkisen taiteen tekemisen alkuun.

Hän on voittanut muun muassa Tampereen Vuoreksen asuinalueen kilpailuja ja Vantaan Pyhän Laurin kappelin kuvataidekilpailun. Palkintosijoilla hän on ollut lukuisissa kilpailuissa, kuten YK:n toimiston edustalle New Yorkiin järjestetyssä kansainvälisen veistoskilpailun finaalissa.

”Ehkäpä merkittävimmät julkiset teokseni ovat olleet kilpailuvoittoa. Niiden avulla pääsin alkuun, ja onhan niitä ollut myöhemminkin”, hän kertoo.

Kukkonen mukaan toteutuneet julkiset teokset ovat tuoneet mukanaan uusia työmahdollisuuksia. Kokemuksen kertyminen vakuuttaa tilaajat taiteilijan osaamisesta. Kukkonen uran alkuvaiheessa, kun internetiä ei vielä ollut, verkostoituminen oli monin verroin vaikeampaa kuin nykyään.

”Verkostoituminen tarkoitti sitä, että jokaisen työn kautta tuli uusia kontakteja arkkitehteihin, muihin suunnittelijoihin ja rakennusalan ammattilaisiin. Jokainen kontakti poiki ehkäpä toisen kontaktin, ja sillä lailla verkosto vähitellen kasvoi.”

Sama suhteiden solmimisen tapa toimii toki myös internetin aikakaudella, mutta nykyään linkittyminen erilaisiin ryhmiin on helpompaa. Esimerkiksi taiteilijapankit voivat tarjota työmahdollisuuksia monille taiteilijoille. Kukkonen tekee teoksensa usein avaimet käteen -periaatteella eli hän luovuttaa tilaajalle valmiin teoksen. Tällaisessa työtavassa korostuu se, kuinka tärkeää on pitää yhteyttä eri alojen rakennussuunnittelijoihin ja rakennustyömaan työntekijöihin. Verkoston on hyvä olla monipuolinen niin, että mukana on monen alan osaajia.

”Tärkein henkilö on ilman muuta arkkitehti, jonka kanssa tehdään paljon yhteistyötä. Parhaat tilaukset ovat sellaisia, joissa taide otetaan huomioon jo

Kuvanveistäjä Pertti Kukkonen jakoi kokemuksiaan taidehankkeista rakennuttajille ja taiteen tilaajille Prosentti taiteelle -hankkeen Tien päällä -tapahtumassa vuonna 2015. KUVA Aino Salmi

suunnitteluvaiheessa ja taidetta aletaan sovittaa rakenteisiin jo varhain. Siinä arkkitehdilla on iso osa. Seuraavaksi mukaan tulee rakennesuunnittelija, jotta teos saadaan luontevasti sopimaan paikalleen.”

Kukkonen suosittelee, että taiteilijat tutustuvat rakentamiseen hyvissä ajoin jo ennen kuin tarjoavat teoksia rakennuttajalle. Taiteilijan tulee opiskella, mitä teokselta edellytetään, ja kuinka rakentamisen prosessi etenee. Tietoa saa tämän käsikirjan lisäksi muun muassa Rakennustiedon julkaisemasta RT-ohjeesta Taide rakennushankkeessa (RT 01-11147). Huolellinen valmistautuminen on tarpeen, sillä teoksen tilauspäätös voi tulla nopeasti, ja rakentaminen etenee vauhdilla.

”Aikataulujen täytyy pitää. Työmaalla ei ole mitään mahdollisuuksia jäädä viilailemaan ja korjailemaan teosta, vaan juna meni jo. Kerrostalo nousee nopeasti, ja se kohta, jonka aikana taide ujutetaan rakenteisiin, voi olla lyhyt.”

Kukkonen kokee saaneensa julkisista teoshankkeistaan paljon. Hän listaa eduiksi mahdollisuuden päästä tekemään ryhmätyötä, laajan yleisön, jonka julkiset teokset tavoittavat ja rahalliset hyödyt. Näyttelyihin verrattuna julkinen teostilaus on varmaa tuloa. Betonista on tullut Kukkoselle merkittävä oma materiaali, jota hän jatkuvasti myös kehittää ja tutkii muun muassa Valtion teknisen tutkimuskeskuksen (VTT) hankkeissa. Hän on tehnyt useita betoniin liittyviä keksintöjä. Suomen Betoniyhdistys on palkinnut hänet kehitystyöstä Vuoden Betoniteko -palkinnolla 1998.

”Olen ihastunut betoniin, ja kehitän koko ajan osaamistani. Se on tuonut paljon töitä, sillä betoni on yleinen rakennusmateriaali ja melko halpakin tapa tehdä kookasta, näkyvää jälkeä.”

Suomen Betoniyhdistys on järjestänyt yhteistyössä Suomen Kuvanveistäjäliiton kanssa taiteilijoille kursseja betonin käsittelystä ja ominaisuuksista.

Mistä teostilauksia taiteilijalle

Julkisen taiteen teostilauksen saamiseen ei ole yhtä oikeaa tapaa eikä oikotietä. Taidekilpailut ovat yksi hyvä tapa aloittaa julkisen taiteen tekeminen. Yhtä tehokasta voi olla suora yhteydenotto arkkitehtiin, sisustusarkkitehtiin, maisema-arkkitehtiin, rakennuttajakonsulttiin tai taideasiantuntijaan, kuten rakennushankkeessa työskentelevään taidekoordinaattoriin. Eri taiteilijapankit ovat myös hyvä keino päästä esille.

Usein julkinen taideteos tilataan taiteilijalta, jonka taiteellisen työn tekniikassa tai muotokielessä taideteoksen tilaaja ja taidehanketta valmistelevat taidetyöryhmä, arkkitehti tai taideasiantuntija näkevät potentiaalia.

Rakennuttajille suunnatun kyselyn (kirjan kääntöpuolella, s. 40) mukaan taiteilijavalinta tehdään useimmiten työryhmässä (21 % vastauksista). Lähes yhtä usein taiteilijan valitsee arkkitehti tai sisustusarkkitehti. Päätöksiä tehdään myös taidemuseoissa, kuntien sivistys- ja kulttuuritoimissa ja teknisessä toimessa.

Omalla aktiivisuudella voi kuitenkin vaikuttaa paljon. Jos julkiset tilaus työt kiinnostavat, siitä kannattaa kertoa muillekin. Omia ideoita voi esitellä mahdollisille taiteen tilaajille.

Kiinnostaako julkisen taiteen tekeminen?

Näin verkostoidut:

- pidä verkkosivusi ajan tasalla
- lisää verkkosivullesi julkiset teokset -osio
VINKKI: mikäli et ole tehnyt vielä julkisia teoksia, voit esitellä esimerkiksi vanhoja kilpailuluonnoksia, luonnoksia, tai aikaisempia teoksiasi, jotka sopisivat myös julkisiksi teoksiksi
- lähetä tietosi avoimiin taiteilijapankkeihin
- osallistu avoimiin julkisen taiteen kilpailuihin
- tuo eri yhteyksissä ilmi, että sinua kiinnostaa tehdä julkisia teoksia
- solmi verkostoja arkkitehteihin ja rakennusalan asiantuntijoihin esimerkiksi käymällä rakennusalan tapahtumissa
- seuraa arkkitehteja ja rakennusalan asiantuntijoita sosiaalisessa mediassa ja osallistu keskusteluihin

Taiteilijapankit

Kaupungit ja aluerakennusprojektit ovat viime aikoina avanneet avoimia taiteilijapankkeja, joihin alueen tilaus-teoksista kiinnostuneet taiteilijat voivat ilmoittaa tietonsa. Taiteilijapankkeja on toiminut esimerkiksi Joensuun Penttilänrannan aluerakennusprojektin ja Kokkolan sivistystoimen alaisuudessa. Myös Tampereen Vuoreksessa toimii taiteilijapankki. Osa taiteilijapankkeista on suunnattu vain tietyn alueen taiteilijoille. Taiteilijapankkeja löytää etsimällä verkosta ja seuraamalla taiteilijajärjestöjen tiedotusta. **KATSO MYÖS:** Ympäristötaiteen säätiön ylläpitämä Taidepankki osoitteessa ymparistotaide.fi/taidepankki

Taidekilpailut

Kutsukilpailu ja avoin taidekilpailu on tilaajalle hyvä mahdollisuus saada ehdotuksia teokseksi. Tietoa kilpailuista saa seuraamalla taiteilijajärjestöjen tiedotusta.

Tampereen kaupunki järjesti maisema-arkkitehtuurikilpailun Kirsi Kunnaksen runoihin perustuvan Tiittäisen satupuiston (2013) suunnittelusta. Yhtenä kilpailuehtona oli ottaa kuvataiteilija mukaan suunnitteluryhmään. Voitoehdotuksen *Kolonkolonkolo* suunnittelusta vastasivat MA-arkkitehdit pääsuunnittelijanaan Marja Mikkola yhteistyössä kuvataiteilija Erika Kallasmaan kanssa. KUVA Niklas Kullström

Arkkitehti Ville Haran vinkit taiteilijalle: Mistä saa työmahdollisuuksia

Omalla aktiivisuudella on suuri merkitys työmahdollisuuksien löytämisessä. Avanto Arkkitehdit Oy:n arkkitehti Ville Hara on työskennellyt taiteilijoiden kanssa muun muassa Vantaan Pyhän Laurin kappelin rakennushankkeessa. Haran vinkit perustuvat esitykseen, jonka hän piti Sinus-tako julkisen taiteen tekijä? -koulutuksessa Lahdessa toukokuussa 2015.

Kuva Jani Loukkonen

1 / Osallistu kilpailuihin Haran mukaan arkkitehdit osallistuvat tyypillisesti jo opiskelijoina kaikkiin mahdollisiin avoimiin arkkitehtuurikilpailuihin. Osallistumisen tarkoitus ei ole aina niinkään voiton tavoittelu, vaan omassa työssä kehittyminen. Kilpailutöistä saa usein myös palautetta. Hara ja arkkitehti Anu Puustinen voittivat arkkitehtiopiskelijoina Vantaan Pyhän Laurin kappelin arkkitehtuurikilpailun, mistä he eivät olleet osanneet edes unelmoida. Samaa Hara suosittelee kuvataiteilijoille. ”Kannattaa lähteä rohkeasti kokeilemaan kepillä jäätä aina kun siihen on mahdollisuus”, Hara vinkkaa.

2 / Solmi henkilökohtaisia suhteita arkkitehteihin ”Useilla arkkitehteillä on luottotaiteilija, jonka puoleen he kääntyvät, kun haluavat suunnittelu-kohteeseensa teoksen”, Ville Hara valaisee. Nämä kontaktit voivat syntyä ammatillisissa yhteyksissä, opiskeluaikoina ja vapaa-ajallakin. Taiteilijajärjestöt voivat edistää kontaktien muodostumista järjestämällä esimerkiksi ”treffi-iltoja”, seminaareja tai virkistystoimintaa vaikkapa paikallisen SAFAn osaston kanssa.

3 / Kerro rohkeasti osaamisestasi Hara toivoo, että taiteilijat ottaisivat rohkeasti yhteyttä arkkitehteihin, rakennuttajiin ja taiteen tilaajiin. Siinä ei ole mitään noloa, vaan yhteydenotot ovat suotavia. Haran toimisto Avanto Arkkitehdit Oy otti Pyhän Laurin kappelin onnistuneen projektin jälkeen rohkeasti yhteyttä muihinkin seurakuntiin ja tarjosi osaamistaan niiden käyttöön. Reaktiot eivät olleet vaivaantuneita, vaan suorastaan ilahtuneita. Tilaajilla ei välttämättä ole aikaa itse päivittää listoja tekijöistä, joilta suunnitelmia tilataan. Oman osaamisen markkinointi ei Haran mukaan ole lopulta kovin vaikeaa: ”Pitää vaan kertoa että hei, olen olemassa ja tätä minä osaan”. Myös omat verkkosivut kannattaa pitää ajan tasalla.

Taiteilija rakennushankkeessa

Kun kunta, sen asettama työryhmä tai muu rakennuttaja on päättänyt tilata taidetta, taiteilija nimetään hankkeen suunnitteluryhmään edustamaan omaa erikoisalaansa eli taiteellista työtä. Taiteilija voi olla yksi alihankkijoista rakennushankkeen monien toimijoiden joukossa. Hän voi olla hankkeessa myös suunnittelutoimiston palkkaamana, tai toteuttaa teoksen kunnan, rakennuttajan tai taidemuseon tilauksesta. Taiteilijan laatima suunnitelma on yksi rakennusprosessin erikoissuunnitelmista, jotka hankkeen pääsuunnittelija sovittaa yhteen. Taiteilijan työ voi myös olla osa alueen tai kohteen kokonaissuunnitelmaa.

Rakennettu ympäristö muodostaa valtaosan Suomen kansallisarallisuudesta. Rakennusala on merkittävä taloudellinen ja tekninen kokonaisuus, jossa liikkuvat suuret investoinnit. Kaikessa rakentamisessa vaaditaan takuut hankkeiden onnistumisesta ja vakuudet budjettien pitävyydestä ja rakenteiden kestävydestä määritellyn elinkaaren loppuun saakka. Nykyisin toiminta on tarkasti dokumentoitu ja suunnitelmallista ensimmäisistä hankepäätöksistä ja luonnoksista aina valmiiseen rakennukseen tai ympäristökokonaisuuteen saakka.

Kun hankkeesta on päätetty ja on valittu suunnittelijat, taideasiantuntija ja taiteilija tai taiteilijat tarjousten tai suunnittelukilpailujen kautta, muodostetaan suunnitteluryhmä, jossa tilaaja asettaa tavoitteet, aikataulun ja budjetin sekä hyväksyy taideosuussuunnitelmat osana hankkeen suunnitteluprosessia.

Taiteilija voidaan rinnastaa suunnitteluvaiheessa rakentamisprosessin muihin alihankkijoihin, kuten esimerkiksi talotekniikan suunnittelijoihin, joiden osuus suunnittelussa liittyy omilla erityispiirteillään hankekokonaisuuteen. Suunnitteluvaihetta johtaa tavallisesti projektinjohtaja, joka on useimmiten rakennustekniikkaan ja rakennustalouteen perehtynyt insinööriastainen rakennuttajakonsultti.

Suomessa on käytössä suunnittelumenettely, jossa pääsuunnittelijana toimii pääsuunnittelijapätevyyden hankkinut henkilö. Rakennushankkeessa pääsuunnittelijana toimii usein arkkitehti tai infrahankkeissa rakenneinsinööri. Infrahankkeita ovat esimerkiksi tie- ja ratahankkeet sekä puistot ja aukiot. Puistohankkeissa pääsuunnittelija on maisema-arkkitehti. Kaikki suunnitelmat kulkevat pääsuunnittelijan kautta, ja hänen tehtävänä on tarkistaa suunnitelmat sekä varmistaa erillisissä palavereissa kaikkien suunnitelmien yhteensopivuus. Hankkeisiin liittyy niiden koosta riippuen suuri määrä erikoissuunnitelmia, esim. rakennesuunnitelmat ja talotekniset lämpö-, vesi- ja

ilmastointisuunnitelmat, sähkö- ja automaatio-suunnitelmat sekä arkkitehdin detaljisuunnitelmat, värityssuunnitelmat, kiinteän sisustuksen suunnitelmat ja myös taiteilijan suunnitelmat.

Taiteilija ja/tai taideasiantuntija esittävät pääsuunnittelijalle näkemyksiä teoksen sijoittamisesta suunnittelun yleisten reunaehtojen mukaisesti. Pääsuunnittelija on taiteilijan läheinen yhteistyökumppani, joka vastaa toiminnallisesta suunnitelmasta ja kokonaisuuden esteettisestä ilmiästä. Etenkin laajassa rakennushankkeessa on suotavaa olla myös taideasiantuntija, joka vastaa taidehankkeen etenemisestä. Tällöin taiteilijan lähin kumppani on taideasiantuntija. Ulkotilaan tai julkisivuun tuleva taideteos on vähintään hahmona esitettävä myös rakennushankkeen keskeisissä dokumenteissa, pääpiirustuksissa, jo rakennuslupaa haettaessa.

Suunnitteluvaihe etenee luonnoksista pääpiirustuksiin, joilla haetaan rakennuslupaa ja edelleen työpiirustuksiin ja detaljipiirustuksiin sekä taloteknisiin erikoissuunnitelmiin, jotka etenevät yhtäaikaaisesti arkkitehdin suunnitelmien kanssa. Infrahankkeen erityispiirteitä ovat muun muassa katusuunnitelmat. Suunnitelmia käydään läpi yhteisissä suunnittelukokouksissa, joihin taiteilija tavallisesti kutsutaan silloin, kun pääsuunnittelija katsoo taideteoksen liittyvien asioiden tulevan esille ja vaativan päätöksiä tai selvityksiä. Taiteilijan yhteyshenkilö on taideasiantuntija, jos hankkeessa sellainen on.

Hankkeen toteutuksesta järjestetään tavallisesti urakkakilpailu, jonka voittanut urakoitsija saa työn toteutettavakseen. Hankkeen alkuun liittyy tavallisesti urakkaneuvotteluja, joissa tarkennetaan suunnitelmia ja esitellään pääurakoitsijan valitsemat aliurakoitsijat ja heidän referenssinsä sekä sovitaan mahdollisista muutoksista suunnitelmiin. Taideteos voidaan toteuttaa esimerkiksi taiteilijan itsensä valmistamana tai hankkimana työnä tai myös pääurakoitsijan tilaamana alihankintana, jolloin taiteilija valvoo toteutusta. Hankkeen toteutuksen pohjana on tilaajan ja pääurakoitsijan välillä laadittava urakkasopimus.

Suunnitteluvaiheen vastuutahot

Pääsuunnittelija

- arkkitehti, sisustusarkkitehti tai infrahankkeessa rakenneinsinööri
- vastaa kokonaisuudesta
- taiteilijan lähin yhteistyökumppani, jos hankkeessa ei ole taideasiantuntijaa

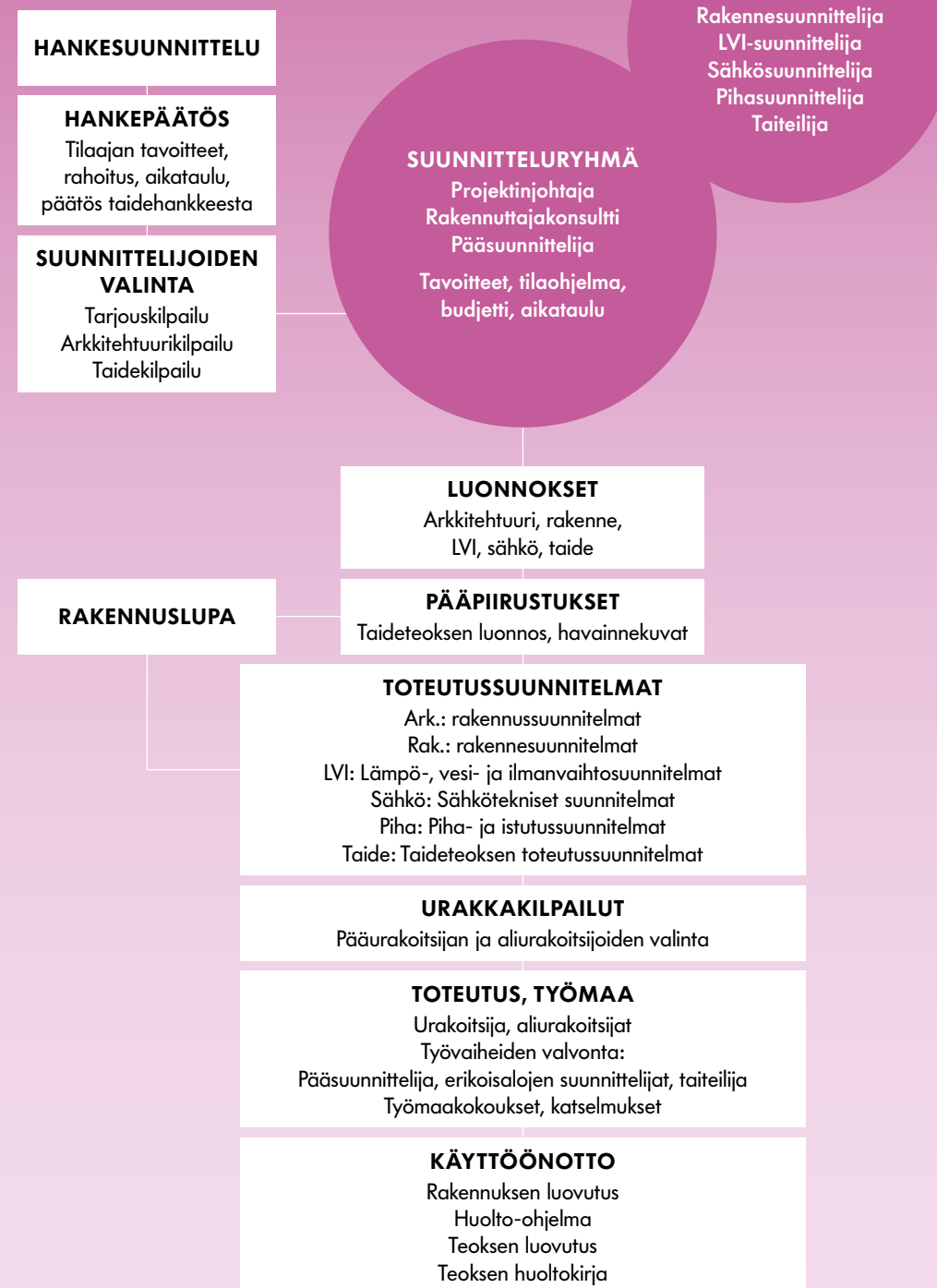
Projektinjohtaja

- johtaa suunnitteluvaihetta
- useimmiten rakennustekniikkaan ja rakennustalouteen perehtynyt insinööriastainen rakennuttajakonsultti

Alihankkijat

- erityisalojen suunnittelijoita, kuten taideasiantuntija, taiteilija, talotekniikan suunnittelija sekä sähkö- ja automaatio-suunnittelija
- vastaavat omista erikoissuunnitelmistaan

Rakennushankkeen toimintakaavio

Rakennustyömaan käytännöt

Rakennustyömaa on nykyisin tiukasti säädelty ja valvottu työyhteisö. Työmaa on aidattu ja vartioitu, ja siellä noudatetaan tiukkoja turvallisuusohjeita. Kaikki työmaata koskevat asiat käsitellään tarkasti säännellyissä työmaakokouksissa, joissa kaikilla suunnittelijoilla ja alihankkijoilla, myös taiteilijalla, on puheoikeus omaan työhönsä liittyvissä asioissa. Työmaavaihe on pitkä ja hyvillä henkilösuhteilla on suuri merkitys.

Ensi kertaa työmaalle mentäessä on ilmoitettava vastaavalle mestarille, ja työmaalla liikuttaessa on käytettävä turvavarustusta. Työmaalla usein käyvän alihankkijan, joksi taiteilijakin yleensä luetaan, on hankittava itselleen turvavarustus, joka sisältää kypärän, silmäsuojan, turvaliivin ja turvakengät sekä varustauduttava kuvallisella henkilökortilla, joka pidetään aina näkyvillä.

Rakennushankkeen toteuttaa kilpailutuksen jälkeen valittu pääurakoitsija yhteistyössä eri aliorakoitsijoiden kanssa rakennuttajan kanssa solmittujen sopimusten mukaisesti. Koko hanketta johtaa yleensä rakennuttajakonsultti. Pääsuunnittelija valvoo työmaalla kokonaissuunnitelman toteuttamista ja erikoisalojen suunnittelijat omien alojensa töitä tavoitteena toteuttaa rakentaminen täsmälleen laadittujen suunnitelmien mukaan.

Kaikki työmaata koskevat asiat käsitellään ennakoita jaettavan asialistan mukaan säännöllisin välein pidettävissä työmaakokouksissa, joista laaditaan aina yksityiskohtainen pöytäkirja kaikille osapuolille. Jos taiteilijan mielessä on jokin merkittävä asia, joka on nostettava esiin, on siitä ilmoitettava mieluiten etukäteen kokouksen puheenjohtajalle, joka on yleensä rakennuttajakonsultti, hankkeen suunnittelun ja toteutuksen vetäjä.

Hankeeseen liittyvistä ajankohtaisista asioista päätetään työmaakokouksissa. Mikäli tarvitaan lisäselvityksiä, asiakohta jätetään seuraavaan kokoukseen toimenpide-ehdotuksella varustettuna. Taiteilijalla, kuten kaikilla suunnittelijoilla ja alihankkijoilla on oma paikkansa asialistalla ja tarpeelliseksi katsotut kommentit tai uudet asiat esitetään omalla vuorolla. Kaikkiin asia-kohtiin voi esittää mielipiteen tai kommentin pyytämällä puheenvuoron.

Työmaa on varsin pitkäaikainen, yleensä yli vuoden kestoinen työyhteisö, jossa hyvillä henkilösuhteilla on suuri merkitys. Taiteilija on harvoin mukana rakennushankkeissa ja hänen läsnäolonsa voi olla kiinnostava lisä tavanomaisessa työmaakäytännössä. Monet työmaan ammattikunnat eivät välttämättä ole aiemmin olleet tekemisissä taiteilijoiden kanssa.

Rakennustyömaan organisaatio

Työmaakokoukset

- kokoontuvat säännöllisin väliajoin, esim. kerran kuussa työmaalla
- puheenjohtajana projektinjohtaja
- asialista, jossa kaikkien toimijoiden asiat käsitellään
- päätökset kirjataan pöytäkirjaan
- käsitellään aikataulu, työsuoritukset ja mahdolliset suunnitelmamuutokset sekä kirjataan ratkaisut
- työmaakierros, jossa katsotaan paikalla ongelmakohtia ja muutetaan tai hyväksytään tehtyjä ratkaisuja

Työmaavaiheen onnistunut läpivieminen on vaativa prosessi, jossa hankkeen kulku, erityisesti aikataulu ja taiteilijan osuuteen liittyvät työvaiheet, on hyvä selvittää, jotta rakentaminen etenee juohevasti ja kaikki taideteosten erityisvaatimukset tulevat huomioituksi. Työmaavaiheeseen voidaan myös tilata taideteoksen toteutuksen valvonta taiteilijalta. Pääsuunnittelija tai taideasiantuntija on keskeinen yhdyshenkilö, joka pitää taiteilijan ajan tasalla teokseen liittyvissä kysymyksissä. Taiteilijan ei tarvitse olla mukana kaikissa kokouksissa, mutta hänen on hyvä osallistua kaikkiin teokseen ja sen sijoituspaikkaan liittyviin kokouksiin ja katselmuksiin.

Työmaan käytännön toimintaa vetää urakoitsijan edustajana vastaava työnjohtaja eli vastaava mestari, jonka tehtävänä on myös taiteilijan pitäminen ajan tasalla muun muassa teoksen ympäristön työvaiheista, pintojen laadusta, nostoista, asennuksista, erikoistöistä ja töihin liittyvistä aikatauluista. Rakennushankkeen edistyessä työmaalla pidetään katselmuksia ja sen valmistuessa loppukatselmuksia pääurakoitsijan ja aliurakoitsijoiden töistä, korjataan mahdolliset puutteet ja laaditaan hanketta koskevat huolto-ohjeet koko elinkaaren ajaksi. Samassa yhteydessä taideteos luovutetaan tilaajalle, teokselle laaditaan huoltokirja ja sovitaan teoksen ylläpidosta sekä sen liittymisestä rakennuksen muuhun huoltoon.

Rakennustyömaan vastuhenkilöt

Rakennuttajakonsultti

- johtaa hankkeen suunnittelua ja toteutusta
- toimii työmaakokousten puheenjohtajana

Pääsuunnittelija

- valvoo kokonaissuunnitelman toteuttamista
- taiteilijan keskeinen yhdyshenkilö

Työpäällikkö tai vastaava työnjohtaja

- pääurakoitsijan edustaja
- vastaa työmaan käytännön toiminnasta
- yhteydessä taiteilijaan mm. asennuksiin, pintojen laatuun ja erikoistöihin liittyvissä kysymyksissä

Arkkitehtuuri-, taide- ja muotoilustudio Partanen & Lamusuo Oy on suunnitellut yhdessä arkkitehti-toimisto Pekka Lukkaroinen Oy:n kanssa vuonna 2015 avautuneen Kuopion Kaarisairaalan. Sairaalan ulkoseinää kiertää Partanen & Lamusuo suunnittelema *Evoluutio*-julkisivutaideos. KUVIA KariMattiAntero Puustinen, KYS Valokuva-arkisto

Taiteilijan toimintamuoto ja tilausteoksen laskuttaminen

Taiteilija voidaan rinnastaa rakennushankkeessa alihankkijoihin, ja häneltä edellytetään yritystoiminnan tuntemusta. Kuinka valita toimintamuoto julkisen taiteen tilausteoksen tekemistä varten? Miten taiteilija voi laskuttaa? Tapoja on monia.

Toimintamuodon ja laskutusmuodon valintaan on erilaisia mahdollisuuksia tilanteesta riippuen. Muodon valintaan vaikuttavat ennen kaikkea tilaajan toiveet ja reunaehdot, mutta myös esimerkiksi oma työtilanne sekä tilausteoksen hinnan suuruus. Yhtä oikeaa tapaa ei ole. Rakennusalalla ja suurten tilausteosten kohdalla taiteilijalta edellytetään alan käytännön mukaan usein Y-tunnusta.

Ennen valintaa kannattaa miettiä ainakin sitä, kuinka laajaa toiminta on nyt, ja kuinka laajaa se tulee olemaan tulevaisuudessa. Olisiko yrityksen perustaminen järkevää? Mikä yritysmuoto sopisi parhaiten? Muodostuuko arvonnisäveron vähentämisestä merkittävää säästöä?

Arvonlisäverovelvolliseksi ilmoittautuminen

Arvonlisäverovelvollisuuden alaraja on 1.1.2016 alkaen 10 000 euroa vuodessa. Kun vuosittainen myynti ylittää kyseisen summan, taiteilija on velvollinen maksamaan arvonlisäveron. Mukaan lasketaan kaikki myynti, julkisten taideteosten lisäksi siis esimerkiksi teosmyynti työhuoneelta tai taide-lainaamosta. Vaikka raja ylittyisi vasta joulukuussa, tulee arvonlisävero maksaa koko kuluneen vuoden osalta. Arvonlisäverovelvollinen voi verotuksessa tehdä omista hankinnoistaan ALV-vähennykset.

Työskentely verokortilla

- palkkio laskutetaan työsuorituksena
- taiteeseen liittyvät tulojenhankkimiskulut vähennetään verotuksessa lomakkeella 15 tai erillisellä selvityksellä, joka liitetään esitäytettyyn veroilmoitukseen
- verokortilla työskentely ei ole aina mahdollista. Moni tilaaja vaatii Y-tunnuksen, sillä se on vakiintunut tapa hankinnoissa.

Yritys

Toiminimi (yksityinen elinkeinonharjoittaja)

- elinkeinoa harjoitetaan omissa nimissä "toiminimellä" (Y-tunnus)
- kaikki sopimukset sitovat henkilökohtaisesti: toiminimen omaisuus ei siten ole erillistä yrittäjän henkilökohtaisesta omaisuudesta muutoin kuin kirjanpidollisesti
- kevyt perustaa ja ylläpitää
- perustamisesta ei synny kuin pieniä kustannuksia
- suositeltavaa hankkia ulkopuolinen kirjanpitäjä
- taiteilijan on mahdollista toimia myös ammatinharjoittajana ilman toiminimeä ja saada Y-tunnus

Osakeyhtiö

- omistajista erillinen, itsenäinen oikeushenkilö, joka vastaa itse omista velvoitteistaan
- osakeyhtiön vähimmäisosakepääoma on 2 500 euroa
- toiminimeä enemmän velvoitteita ja hallintoa
- tulee kyseeseen esimerkiksi silloin kun teokset ovat isoja ja kalliita, niissä on paljon yhteistyökumppaneita sekä niitä varten tulee kerätä pääomaa

Muut yritysmuodot

- avoin yhtiö
- kommandiittiyhtiö

Yhtiömuodon valinnassa auttaa paikallinen yritysneuvonta.

Muita vaihtoehtoja laskuttamiseen

Osuuskunta

- yhtiömuoto, jonka tarkoituksena on sen jäsenistön taloudenpidon tai elinkeinon tukeminen harjoittamalla taloudellista toimintaa siten, että osuuskunnan jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita
- osuuskunnan kautta saa käyttöön Y-tunnuksen ilman oman yrityksen perustamista
- taiteilijan tulee huomioida vastuukysymykset ja osuuskunnan provisio

Laskutuspalvelun kautta laskuttaminen

- käyttämällä laskutuspalveluyritystä voi laskuttaa palvelun tarjoaman Y-tunnuksen kautta ilman, että tarvitsee perustaa omaa yritystä
- palveluiden palvelumaksut ja provisiot voivat lohkaista melko ison osan palkkiosta

Miten aputyövoimalle voi maksaa palkkaa?

palkka.fi

- ilmainen palvelu palkanmaksajille: erittelee työntekijälle, työeläkemaksuihin ja verottajalle maksettavat osuudet

palkkaus.fi

- vastaava maksullinen palvelu, jossa koko palkanmaksu hoituu yhdellä maksutapahtumalla

Tarjouksen tekeminen, hinnoittelu ja arvonlisävero

Taiteilija voi tehdä tilaajalle tarjouksen tai sitä voidaan pyytää häneltä tarjouspyynnöllä. Tarjous tähtää sopimuksen aikaansaamiseen. *Huom: mikäli tilaaja pyytää kahdelta tai useammalta kuvataiteilijalta samanaikaisesti ehdotusta samasta taiteellisesta suunnittelukohteesta, on kyseessä taidekilpailu.*

Hyvä tarjous sisältää ainakin seuraavat tiedot:

- tarjouksen tekijän yhteystiedot
- tarjouksen vastaanottajan tiedot (ml. yhteyshenkilö)
- tarjouksen päiväys
- tiedot tarjottavasta teoksesta/palvelusta sekä teoksen/palvelun hinnan
- tiedon, sisältykö hintaan arvonlisävero (ALV)
- vastaukset tarjouspyynnössä esitettyihin kysymyksiin
- tiedon siitä, mihin päivämäärään saakka tarjous on voimassa
- tiedon tekijänoikeuksien säilymisestä taiteilijalla

Muista myös:

Tee tarjous kirjallisena

- kirjallisen dokumentin tiedot ovat jälkikäteen tarkistettavissa

Tehty tarjous sitoo tekijäänsä

- et voi jälkikäteen esimerkiksi korottaa teoksen hintaa ilman, että asiasta sovitaan yhdessä tilaajan kanssa
- huolehdi siis jo tarjousvaiheessa, että ehdotettu hinta riittää kaikkiin kuluihin sekä taiteilijapalkkioon

Tarjous ei kuitenkaan sido ikuisesti, vaan siihen on vastattava kohtuullisessa ajassa

- kohtuullinen aika tarkoittaa elinkeinoelämän sopimuksissa yleensä noin kahta viikkoa
- selvyden vuoksi tarjouksen voimassaoloajan voi ilmaista tarjouksessa

Jos tarjous hylätään, se raukeaa

Laki julkisista hankinnoista ei useimmiten koske taidehankintoja

- mikäli asiasta herää epäselvyyksiä, ota yhteys oikeudelliseen neuvontaan tai hankintalain asiantuntijaan

Hinnoittelu

Hinnoittele työsi niin, että sinulle jää kunnollinen korvaus työstäsi. Kannattaa miettiä, kuinka monta kuukautta tarvitset teoksen tekemiseen, ja paljonko rahaa näinä kuukausina puolestaan kuluu elämiseen. Taiteilijapalkkion päälle tulee laskea vielä teoksen materiaalikulut, kiinnitys, mahdollinen aputyövoima, vakuutukset ynnä muut kulut. Muista huomioida budjetissa myös lakisääteiset eläkemaksut (yritystoimintaa harjoitettaessa YEL-maksu).

Useimmiten teosprosessissa vastaan tulee myös jotain sellaista, mihin talousarviota tehdessä ei ollut varautunut. Sitä varten kannattaa budjettiin aina sisällyttää muut kulut -osio. Hinnoittelussa kannattaa selvittää, voiko materiaaleja hankkia tai esimerkiksi teoksen kiinnityksen hoitaa tilaajan kautta. Suuret tilaajat, kuten rakennusyhtiöt, saattavat saada hankittua materiaaleja edullisemmin.

Taiteilijan työ voi perustua myös kokonaan tai osittain tuntihintaiseen laskutustapaan.

Huomioi teoksen hinnoittelussa ainakin nämä seikat:

- taiteilijapalkkio
- materiaalikustannukset
- työhuoneen kustannukset
- työvälineiden ja -vaatteiden sekä suojavälineiden kustannukset
- teoksen kuljetus- ja kiinnityskustannukset
- ulkopuoliselta tilattavat palvelut, esimerkiksi lujuslaskelma
- aputyövoiman kustannukset sosiaalikuuluineen
- vakuutukset (esim. tapaturma-, vastuu- ja teosvakuutukset)
- eläkevakuutusmaksut
- matkakulut
- muut kulut (n. 5–10 % kokonaissummasta)
- erittele hinnoitteluun teoksen arvonlisävero
- laadi ehdotus laskutuseristä niin, että sinulla on varaa hankkia tarvitsemasi materiaalit ja välineet

Arvonlisävero

Julkisen taiteen teostilauksiin sisältyy monia arvonlisäveroon liittyviä kysymyksiä. Arvonlisävero (ALV) on kulutusvero, jonka myyjä – eli tässä tapauksessa teoksen myyjä taiteilija – lisää palvelun tai tavaran hintaan. Myyjä perii ALV:n myynnin yhteydessä ja tilittää veron valtiolle.

Yleinen arvonlisävero tuotteille ja palveluille on 24 % tuotteen tai palvelun hinnasta. Kun taiteilija (tai hänen oikeudenhaltijansa) myy tekemänsä teoksen ensimmäisen kerran puhutaan taideteoksen ensimyyntistä. Silloin sovelletaan matalampaa arvonlisäverokantaa, joka kirjoitushetkellä on 10 % (huom. poikkeukset*). Kun sama teos myydään uudelleen ensiostajalta (esim. välittäjä), on saman taideteoksen ALV jälleen 24 %. Alemman arvonlisäverokannan tarkoitus on siis tukea taiteen ostamista.

Taiteilijan työ yhdessä kohteessa voi tehtävistä riippuen sisältää myös eri ALV-prosenteilla laskutettavaa työtä.

*Poikkeuksia: Taide-esine määritellään arvonlisäverolaissa kohdassa 79 c §. Määritelmä ei pidä sisällään kaikkia uudempiä taiteen muotoja, esimerkiksi media- ja videotaidetta. Niistä maksetaan 24 % arvonlisävero myös ensimyyntistä. Poikkeuksia sisältyy myös joihinkin kirkkotekstiileihin.

Sopimuksen laatiminen ja vakuutukset

Sopimuksen laatiminen

Sopimusneuvottelu on osapuolten yhteinen prosessi. Sopimus määrittelee osapuolten vastuut: kuka vastaa mistäkin ja missä vaiheessa? Mitä palkkioita maksetaan ja millä aikataululla? Jos taidehanketta koordinoi taideasiantuntija, sopimuksessa tulee määritellä myös taiteilijan ja taideasiantuntijan välinen työnjako. Suunnitelmista muuttuvien tilanteiden varalle on huomattavasti helpompaa sopia etukäteen kuin silloin, kun tilanteet sattuvat kohdalle. Näin ollen ”entä jos?” -ajattelua kannattaa pitää mielessä sopimusta laadittaessa.

Tilaaajalla voi olla käytössä oma sopimus pohja, jonka pohjalta sopimusta lähdetään laatimaan. Pohjana voidaan käyttää myös käsikirjan sivuilla 34–40 olevaa mallisopimus pohjaa. Sopimus pohja on tarkoitettu malliksi, ja varsinaisen sopimus tulee aina laatia kunkin teoksen ja tilausprosessin erityispiirteet huomioon ottaen. Mallisopimus pohjaa voi myös verrata tilaaajan ehdottamaan sopimukseen ja siten tarkistaa, onko kaikki kyseisen teoksen ja sen toteutuksen kannalta tärkeät seikat otettu huomioon.

Epäselviin tai epämääräisesti muotoiltuihin sopimuskohtiin kannattaa aina puuttua ja kysyä niihin selvennystä. Mikäli selvennyksiä ei syystä tai toisesta saa tilaaajalta, kannattaa apua kysyä esimerkiksi taiteilijajärjestöjen oikeudellisesta neuvonnasta.

Allekirjoituksella osoitetaan sopimuksen hyväksyminen ja sitoutuminen koko sisältöön.

Taideteoksen tekemisestä kannattaa aina tehdä kirjallinen sopimus

Kirjalliseen sopimukseen on mahdollista vedota huomattavasti helpommin kuin suulliseen sopimukseen. Julkisen taiteen tilausprosessit saattavat kestää vuosia, minkä vuoksi muistikuvat alun perin sovitusta saattavat muuttua. Myös tilaaajan edustajien tai organisaation muutokset voivat aiheuttaa tilanteita, joissa on hyvä tarkastaa alkuperäinen tahtotila eli sopimus. Myös muutokset sopimukseen on suotavaa tehdä tai vahvistaa kirjallisina (esimerkiksi puhelimitse sovitun muutoksen voi vahvistaa sähköpostiviestillä ja sen hyväksymiskuittauksella).

Vakuutukset julkisen taiteen tilausteoksen tekemiseen

Taiteilijan tulee huolehtia, että taidehankkeeseen hankitaan tilanteeseen sopivat ja kattavat vakuutukset. Taideteoksen tilaus sopimuksessa tämän tehtävän voidaan myös sopia olevan tilaaajan vastuulla. Vakuutukset voi siis hankkia kumpi tahansa sopimusosapuoli, kunhan ne varmasti hankitaan.

Vakuutusyhtiöiden kanssa kannattaa keskustella parhaista kokonaisuuksista ja pyytää tarjouksia.

Teostilauksen suuruudesta, kestosta ja vastuista riippuen mieltä ainakin seuraavia:

Vastuuvakuutus

- toiminnan vastuuvakuutus korvaa yrityksen toiminnassa aiheutettuja henkilö- ja esinevahinkoja.

Varallisuusvastuuvakuutus

- varallisuusvastuuvakuutus korvaa yrityksen toiminnassa toiselle aiheutettuja varallisuusvahinkoja.

Tuotevastuuvakuutus

- tuotevastuuvakuutus korvaa tuotteen virheellisyydestä tai puutteellisesta turvallisuudesta toiselle aiheutuneita henkilö- ja esinevahinkoja.

Oikeusturvavakuutus

- oikeusturvavakuutus korvaa vakuutusehtojen mukaisesti oikeudenkäynnistä tai sen välttämisestä aiheutuvat kustannukset, kuten asianajopalkkion.

Henkilövakuutus

- sairauden ja työkyvyttömyyden varalta.

Oulussa prosenttiperiaatetta on noudatettu jo vuosikymmeniä, mikä on mahdollistanut taiteen tilaamisen arkisiin ympäristöihin. Raimo Törhösen seinämaalaussarja Ajokoiravärioppi sijaitsee Oulussa Kontinkankaan hyvinvointikeskuksessa.
KUVA Aino Salmi ©Kuvasto 2015

Mistä taiteilija saa tukea ja apua

Ammattitaiteilijoille on tarjolla monenlaista tukea työmahdollisuuksien kartoittamisesta lainopilliseen neuvontaan. Apua saa läänintaiteilijoilta, visuaalisen alan järjestöistä ja yksityisiltä palveluntarjoajilta, kuten kirjanpitäjiltä. Neuvoja kannattaa hakea ajoissa, jotta pulmalliset tilanteet eivät pääse kärjistymään.

Läänintaiteilijat

Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) läänintaiteilijat työskentelevät taiteen edistämisen tehtävissä eri puolilla Suomea. Osa läänintaiteilijoista edistää prosenttiperiaatteen mukaista toimintaa ja sitä kautta tukee taiteilijoita sekä heidän työmahdollisuuksiaan. Ajankohtaiset tiedot löytyvät Taiteen edistämiskeskuksen verkkosivuilta www.taike.fi.

Oikeudellista neuvontaa ja ammatillista tukea

Ammatillisia verkostoja, tukea ja apua saa oman alan taiteilijaliitosta sekä oman paikkakunnan taiteilijajärjestöstä. Niin Suomen Taiteilijaseuran jäsenjärjestöjen kuin Teollisuustaide Liitto Ornamon jäsenet saavat liittojensa kautta oikeudellista neuvontaa esimerkiksi sopimus- ja vastuukysymyksissä. Tekijänoikeusasioissa voi kääntyä Kuvaston puoleen.

Tarvitsenko kirjanpitäjän?

Kirjanpitäjä kannattaa hankkia viimeistään, kun siirtyy alv-velvollisuuden piiriin, eli kun taiteilijan myynti ylittää 10 000 euroa vuodessa (1.1.2016 alkaen). Siinä vaiheessa kuittien hallintaa on vaivalloista hoitaa ilman kirjanpitäjää. Kirjanpitäjä auttaa taiteilijaa projektin talouden hallinnassa.

RT-ohje Taide rakennushankkeessa

Rakennustiedon julkaisema maksullinen RT-kortti RT 01-11147, Taide rakennushankkeessa, on ohje taidehankkeen toteuttamisesta osana rakennushanketta. Ohje sisältää perustiedot taiteen hankinta- ja rahoitustavoista sekä taiteen kytkemisestä rakentamisprosesseihin hankesuunnittelusta työn luovutukseen. Ohjeessa kuvataan osapuolien rooleja ja tehtäviä sekä annetaan tietoja taidehankkeiden suunnittelun ja toteutuksen käytännön vaatimuksista. Ohjeen tavoitteena on palvella kaikkia hankkeissa mukana olevia tahoja ja sitä voidaan soveltaa sekä talonrakennus- että infrahankkeisiin. RT-kortin voi ostaa Rakennustiedosta: rakennustietokauppa.fi. Kortin sisältö on myös osoitteessa www.ymparistotaide.fi.

Taiteilijan muistilista julkiseen taidehankkeeseen

Tämän listan avulla voi käydä läpi tilaajan toiveisiin, yhteistyökumppaneihin, talouteen ja työskentelyyn liittyviä asioita, jotka eivät välttämättä ole ensimmäisenä mielessä. Lista ei kata kaikkia teostilauksen vaiheita, ja oma muistilista kannattaakin aina laatia teoskohtaisesti.

Yhteistyö tilaajan kanssa

- Selvitä tilaajan toiveet teoksen ja aikataulun suhteen:
Missä rakennushankkeen vaiheessa taiteilija tulee mukaan?
Mikä on taiteilijan rooli hankkeessa? Mitä taiteilijalta toivotaan?
Mikä on rakennushankkeen aikataulu?
Yhteisymmärrys teoksen elinkaaresta.
- Tunnista ja ota mahdollisimman aikaisessa vaiheessa yhteyttä kaikkiin tahoihin, jotka liittyvät jollain tavalla teokseen tai sen kiinnittämiseen (esim. sähköt ja valaistus).
- Varmista pääsuunnittelijalta, että olet ymmärtänyt piirustukset oikein.
- Laadi kirjallinen sopimus luonnoksesta ja lopullisesta teostilauksesta.
- Onko taideteoksen vaatimat rakenteet huomioitu?
- Onko sovittu, kuka tekee pohjat, tilaa materiaalit, suunnittelee ja asentaa valaistuksen, huolehtii kiinnityksestä, tekee suojaukset, on vastuussa teoksen kuljetuksesta?
- Varmista, että tiedät työmaakokousten ajankohdat.
- Kuinka valmisteilla olevasta ja valmiista teoksesta viestitään? Kuka vastaa viestinnästä?
- Millä tavoilla taiteilija osallistuu viestintään ja lehdistösuhteisiin?
- Onko teoskuvien käyttöön liittyvistä tekijänoikeusasioista sovittu tilaajan kanssa?
- Mistä teoksesta saa tietoa sen valmistumisen jälkeen?
- Asennetaanko teoskyllti, ja kuka sen asentaa?
- Kuinka teosta huolletaan ja hoidetaan valmistumisen jälkeen?
- Muista pyytää tilaajan hyväksyntä mahdollisille muutoksille teokseen.

Talous

- Budjetin valmistelu: mitä budjetti kattaa?
- Oman palkkion huomioiminen.
- Tarvitaanko ulkopuolista työvoimaa?
- Varaa budjettiin n. 5–10 prosentin suuruinen muut kulut -kohta, sillä aina ilmenee yllättäviä kuluja.
- Onko materiaaleja, laitteita tai palveluita mahdollista hankkia tilaajan/rakennuttajan kautta? Saako niistä alv-hyödyn?
- Pidä kirjaa verovähennyskelpoisista hankinnoista.

Maija Louekarin lasitaideteos Kasvihuone (2011) kiertää Oulun Ympäristötalon aulaa. Teos on Oulun kaupungin prosentitaidehankinta. KUVA Aino Salmi

Julkisen taideteoksen erityispiirteitä

Huomioi ainakin seuraavat seikat:

- materiaalien säänkestävyys
- rakenteiden säänkestävyys
- materiaalien elinkaari
- aikataulujen realistisuus
- teosprosessin dokumentoiminen (valokuvaus, mallit)
- teoksen turvallisuuteen ja paloturvallisuuteen liittyvät seikat
- kuntien ympäristöluokitukset, jotka vaikuttavat materiaalivalintoihin

Taiteilijan työturvallisuus

- Työturvallisuudesta huolehtiminen omalla työhuoneella ja työmaalla.
- Rakennusalan ohjeistukseen ja työmaan turvallisuusohjeisiin tutustuminen.

Huoltokirja

Taiteilijan tulee yleensä laatia huoltokirja julkiselle taideteokselle. Sen avulla taiteilija varmistaa, että teoksesta pidetään hyvää huolta.

Julkisen taiteen tilausteoksen sopimukseen sisältyy usein maininta huoltokirjan, -ohjeen tai -selvityksen toimittamisesta tulevalle taideteoksen omistajalle. Huoltokirjalla tarkoitetaan dokumenttia, jossa taiteilija ohjeistaa mahdollisimman tarkasti teoksensa materiaalit sekä sen, minkälaista huoltoa teos tarvitsee. Ohjeistuksen laatiminen edesauttaa sitä, että teoksesta pidetään huolta asianmukaisesti ja taidemuodon erityispiirteiden vaatimalla tavalla. Huoltokirja luovutetaan tilaajalle ja huollosta vastaavalle taholle viimeistään teoksen luovutuksen yhteydessä.

Huoltokirjan sisältö riippuu luonnollisesti itse teoksesta: materiaaleista, koosta, elinkaaresta sekä sijainnista.

Huomioitavia seikkoja huoltokirjaa laadittaessa:

Teoksen ja sen osien kuvaus

- taiteilijan nimi ja yhteystiedot
- yleisluonnehdinta ja kuvaus teoksesta
- teoksen osoite ja tarkka sijainti kohteessa
- valokuvia teoksesta alkuperäisasussa

Sovi valokuvista tilaajan kanssa – myös tilaaja voi vastata valokuvauksesta, jos teos talletetaan esimerkiksi taidemuseon kokoelmaan.

Teoksen materiaalit ja valmistustapa

- käytetyt materiaalit mahdollisimman tarkasti selitettynä
- materiaalien toimittajat ja mahdolliset alihankkijat
- maalien värikoodit, valaistuksen valovoima
- teoksen kiinnitystapa
- valokuvia teoksen kiinnityksestä ja muista työvaiheista selityksineen

Teoksen elinkaari

- mikä on luonnollista kulumista / teoksen elämistä (esim. metallien patinoituminen) ja mikä ei

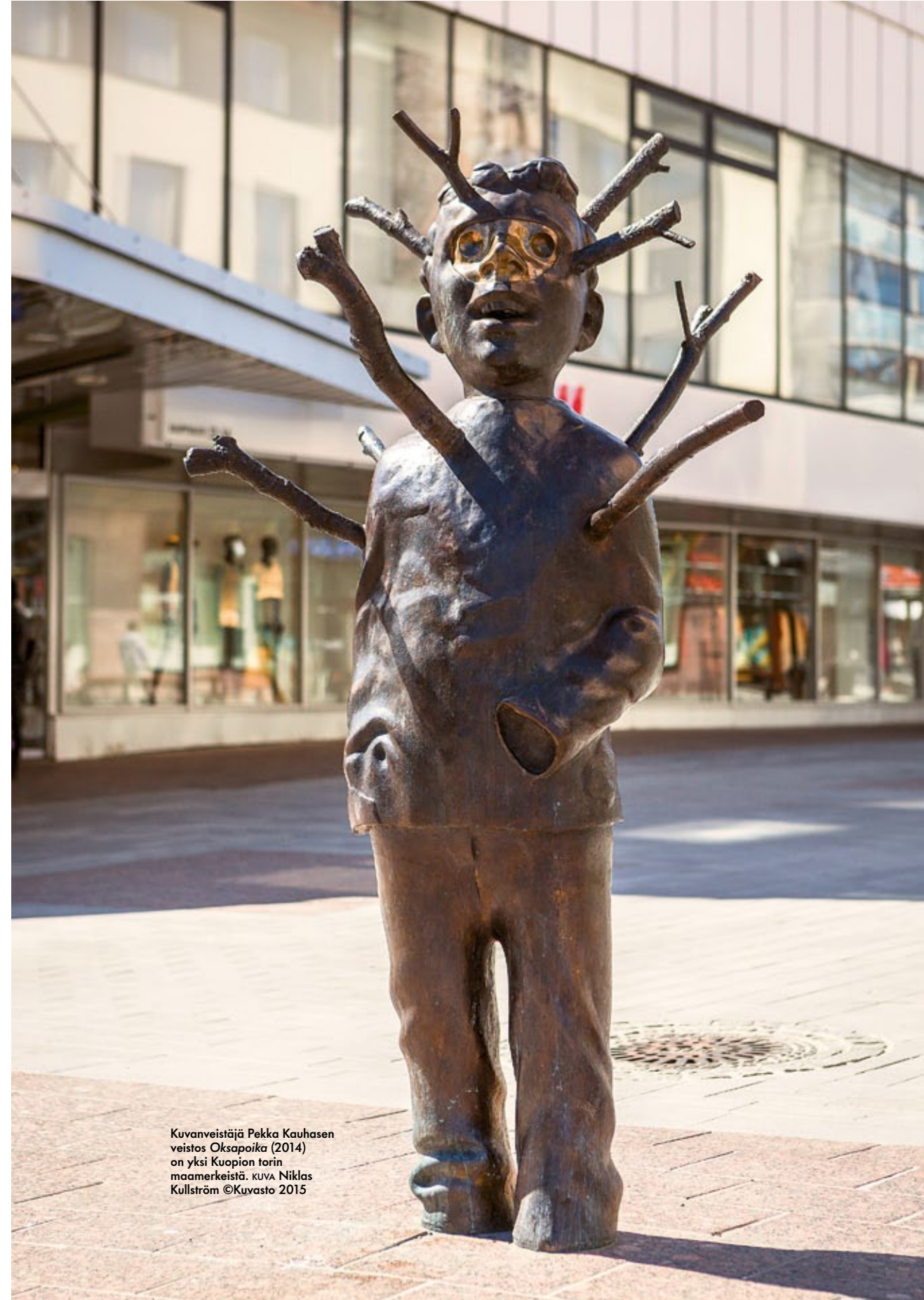
Ohjeet teoksen hoitoon ja huoltoon

- teoksen huollon, ylläpidon ja puhtaanapidon tavat ja aikaväli
- teokseen liittyvän tekniikan ohjeistaminen

Mikäli teos rikkoontuu tai vahingoittuu

- tieto siitä, kehen otetaan yhteyttä kun vahinko havaitaan
- mahdollisten varaosien valmistamisohjeet ja -paikat
- mahdolliset digitaaliset mallit, jos teos on valmistettu niiden pohjalta

Huolehdi siitä, että tiedot päätyvät teoksen huollosta vastaavan tahon arkistoon.

Kuvanveistäjä Pekka Kauhasen veistos Oksapaika (2014) on yksi Kuopion torin maamerkeistä. KUVA Niklas Kullström ©Kuvasto 2015

Näin edistät prosenttiperiaatetta paikallasi: Vinkit paikalliseen vaikuttamiseen

Monet Suomen kaupungit ovat sitoutuneet prosenttiperiaatteen käyttöön tai sitoutuneet hankkimaan julkista taidetta muulla tavalla. Kaikkialla prosenttiperiaatetta ei kuitenkaan vielä tunneta. Valtakunnalliset visuaalisen alan järjestöt sekä Taiteen edistämiskeskus edistävät prosenttiperiaatetta valtakunnallisella tasolla. Paikallisen tason vaikuttamiseen tarvitaan kuitenkin apukäsiä: paikallisia taiteilijoita, muotoilijoita, arkkitehteja sekä muita julkisesta taiteesta kiinnostuneita henkilöitä ja organisaatioita, kuten taidemuseoita.

Seuraavat ohjeet antavat käytännön vinkkejä siihen, kuinka prosenttiperiaatetta voi edistää paikallisesti.

1 / Kootkaa samanmieliset yhteen Yhteistä asiaa on helpompi ajaa porukalla. Vaikuttaminen kannattaa siis aloittaa kutsumalla avoimella kutsulla kaikki prosenttiperiaatteen edistämisestä kiinnostuneet yhteen esimerkiksi seminaariin, keskustelutilaisuuteen tai kahvittelemaan. Taiteilijoiden ja muotoilijoiden lisäksi kannattaa alusta lähtien tehdä yhteistyötä arkkitehtien ja kaupunkisuunnittelusta vastaavien viranomaisten kanssa. Miettikää yhdessä seuraavia kysymyksiä:

Miksi haluatte ajaa prosenttiperiaatetta omaan kuntaanne?

Haluatteko kuntaanne esimerkiksi:

- viihtyisämpää elinympäristöä
- työmahdollisuuksia paikallisille taiteilijoille
- taidetta kaikkien asukkaiden ulottuville
- yllättäviä arkiympäristöjä
- vetovoimaa kaupungille tai jollekin kaupunginosalle

Mikä tavoitteenne on? Haluatteko, että:

- kunta sitoutuu prosenttiperiaatteeseen omassa julkisessa rakentamisessaan (koulut, päiväkodit, kirjastot, terveysasemat ja muu infrarakentaminen)
- jonkin uuden asuinalueen kaavoitukseen tai rakentamiseen sisällytetään taidevelvoite
- kunta tekee muun satsauksen julkiseen taiteeseen, esimerkiksi perustaa veistospuiston tai katutaideseinän?

Kuka toimii projektin äänitorvena, eli antaa kommentteja medialle ja tapaa päättäjiä?

- vastuuta voi ja kannattaa jakaa usealle henkilölle: valitkaa esimerkiksi tiedottaja tai tapahtumavastaava, joka osaa vastata projektia koskeviin kysymyksiin
- mikäli järjestettävään tapahtumiin liittyy rahaliikennettä, valitkaa myös taloudenhoitaja

Vaikuttamista varten ei välttämättä tarvitse perustaa yhdistystä. Järjestäytymisen muoto voi olla myös kollektiivi, liike tai vaikkapa Facebook-sivu. Pitäkää kuitenkin huoli siitä, että esillä on vähintään yhden ihmisen yhteystiedot (puhelinnumero ja sähköposti) sekä tieto siitä, minkälaisia toimijoita

asian takana on (esimerkiksi ”liikkeen taustalla on Kunnan taiteilijaseura ry:n ja Kunnan muotoilijat ry:n aktiivitoimijoita”), sekä miten toimintaan pääsee mukaan. Näin päätöksentekijöiden, median ja muiden kuntalaisten on helpompi ottaa yhteyttä, kun he kiinnostuvat asiastanne.

Kampanjalle voi valita myös iskevän nimen tai iskulauseen.

2 / Tehkää prosenttiperiaatteesta puheenaihe Kun tarpeeksi moni ihminen puhuu samasta aiheesta, siitä tulee puheenaihe. Mitä enemmän puhetta, sitä parempi. Ensimmäinen tapa nostaa prosenttiperiaatetta esiin on yksinkertaisesti pitää asiasta meteliä. Se onnistuu esimerkiksi seuraavilla tavoilla (Keksikää toki lisää!):

- kirjoittakaa mielipidekirjoitus tai vieraskynäartikkeli paikalliseen sanomalehteen
- järjestäkää keskustelutilaisuus tai seminaari
- toteuttakaa tempaus tai kaupunkitapahtuma
- nostakaa esiin lähiseudun kaupunkien onnistuneita kokemuksia
- tehkää kuntalaisille kysely siitä, haluavatko he lisää julkista taidetta*
- tehkää Facebook-sivu, josta kuntalaiset voivat tykätä (”Lisää taidetta meille!”)

Tapahtumista ja tempauksista kannattaa lähettää viimeistään viikkoa aiemmin lehdistötiedote paikallismedioihin (sanomalehdet, radiokanavat, paikalliset TV-toimitukset), sekä olla yhteydessä aiheesta esimerkiksi kulttuuri- ja kaupunkitoimituksiin. Saamanne huomio moninkertaistuu, jos media kiinnostuu toiminnastanne. Tapahtumasta kannattaa muistuttaa mediaa pari päivää etukäteen. Tiedote ja tapahtumakutsu ovat hyvä alku mediahuomion saamiseksi, mutta aina kannattaa myös soittaa ja muistuttaa tapahtumasta.

3 / Ottakaa yhteys päätöksentekijöihin Päätettiin prosenttiperiaatteesta sitten sitovana tai jonkin yhden alueen kaavoitusta ohjaavana periaatteena, kuuluu asian käsittely kaupunginvaltuustolle tai -hallitukselle.

Asia voi edetä valtuuston tai hallituksen käsittelyyn niin virkamiesvalmisteluna kuin valtuutettujen omana aloitteena.

Vinkkejä

- tehkää yhteistyötä kaikkien asiasta kiinnostuneiden kanssa puoluekannasta riippumatta, todennäköisimmin läpi menevät asiat, joita kannatetaan useammasta puolueesta
- tarjoutukaa valtuustoryhmien kokouksiin tai valtuuston iltakouluihin kertomaan aiheesta
- valtuutetuille voi soittaa ja lähettää sähköpostia

* = Valtakunnallinen kyselytutkimus kansalaisten suhtautumisesta julkiseen taiteeseen (TNS Gallup 2014) on osoitteessa www.prosenttiperiaate.fi/tutkimukset, ja sitä saa vapaasti hyödyntää vaikuttamistyössä.

Kannattaa tutustua myös www.kuntalaisaloite.fi-palveluun. Kun vähintään kaksi prosenttia kunnan äänioikeutetuista asukkaista tekee kunnanvaltuuston toimivaltaan kuuluvassa asiassa aloitteen, tulee valtuuston käsitellä asia.

Jos järjestätte keskustelutilaisuuksia tai tapahtumia aiheesta, muistakaa aina kutsua päätöksentekijät ja virkamiehet mukaan tapahtumiin.

4 / Esitteitä, videoita, tutkimuksia, oppaita, apua? Löytyy! Prosentti taiteelle -hanke ja Taiteen edistämiskeskus ovat tuottaneet runsaasti materiaalia, jota voi käyttää hyväksi prosenttiperiaatteen edistämässä paikallisesti.

Esitteet:

- Voit tilata "Taide herättää ympäristön elämään" -esitettä Suomen Taiteilijaseuran toimistolta. Katso yhteystiedot: www.artists.fi.

Videot:

- Lyhyitä esittelyvideoita prosenttiperiaatteesta on YouTubessa hakusanoilla "Prosentti taiteelle".

Tutkimukset ja kirjallisuuslista:

- Kyselytutkimus kansalaisten suhtautumisesta julkiseen taiteeseen (TNS Gallup 2014) sekä kirjallisuuslista prosenttiperiaatteesta ovat osoitteessa www.prosenttiperiaate.fi/tutkimukset.

Oppaat ja muu apu:

- Ota yhteys Taiteen edistämiskeskukseen toimipisteeseen tai valtakunnallisiin taiteilijajärjestöihin.

Pertti Kukkosen teos *Variksen peli* (2012) on integroitu asuinrakennuksen julkisivuun. Teos sijaitsee Tampereella Vuoreksen kaupunginosassa.
KUVA Niklas Kullström ©Kuvasto 2015

Mallisopimus pohja

Lukijalle ja käyttäjälle

Tämä mallisopimus on malli taideteoksen tilauksessa käytettävästä sopimuksesta. Se tähtää yleispätevyyteen ja keskimääräisyyteen, eikä siksi välttämättä sellaisenaan sovellu yksin kaikkiin sopimustilanteisiin. Mallisopimus on laadittu erityisesti rakennushankkeen yhteydessä toteutettavan tai julkisen taideteoksen teostilausta silmällä pitäen.

Mallisopimusta voi muokata ja täydentää omiin tarpeisiin. Jos mallissa on kohtia, jotka ovat käsillä olevassa yksittäistapauksessa tarpeettomia, voi ne jättää tyhjäksi tai yliviivata tarpeettoman sopimuskohdan. Mallisopimuksen tekstin asteriskilla merkityt kohdat selitetään sopimuksen yhteyteen kuuluvassa selventävässä lopputekstissä. Selvennyksen määritelmät ja tulkintaohjeet tulevat osaksi sopimusta, ellei Tilaaajan ja Taiteilijan kesken katsota sovitun muuta.

Taideteoksen tilaussopimus

Osapuolet

_____ ("Taiteilija"), henkilön nimi, Y-tunnus _____

_____ ("Tilaaaja"), Y-tunnus _____

Yhteyshenkilön nimi: _____

Yhteystiedot: _____

Katuosoite: _____

Sähköpostiosoite: _____

Pankkitili IBAN: _____

Taiteilija ja Tilaaaja sopivat tällä asiakirjalla taideteoksen tilaamisesta. Sopimus on kaksivaiheinen. Ensimmäinen vaihe (sopimus luonnoksesta) tulee voimaan, kun tämä sopimus on allekirjoitettu. Toinen vaihe (sopimus lopullisesta teoksesta) tulee voimaan, kun Tilaaaja on kirjallisesti hyväksynyt yhden luonnoksen toteutettavaksi.

1 Sopimus luonnoksesta

1.1 Luonnokset taideteoksesta

Teoksen aihe: _____

Teoksen arvioitu koko: _____

Teoksen materiaalit: _____

Sijoituspaikka, mahdolliset rajoittavat seikat: _____

Luonnosten määrä: _____ kpl

Luonnosten mittakaava 1: _____

Luonnosten toteutustapa:

2-ulotteinen

3-ulotteinen

Luonnosten viimeinen toimituspäivä: _____._____._____

Jos luonnoksen valmistusaika viivästyy Taiteilijasta riippumattomasta syystä, valmistusaikaa pidennetään tuon syyn aiheuttaman viivästyksen määrällä. Tilaaajalla on oikeus saada työn kuluessa tietoja sen edistymisestä.

Liitteet:

työsuunnitelma

luettelo Taiteilijan apulaisista ja alihankkijoista teoksen teossa

materiaalien kuvaus ja hinnat luonnossopimuksen tekoajankohtana

1.2 Luonnosten hinta ja maksuaikataulu

Hinta per tilattu luonnos on _____ €.

Hintaan ei lisätä alv:a lisätään alv 10 % lisätään alv 24 %, jolloin alv:n osuus _____ € ja hinta veroineen _____ €.*

Tästä summasta puolet maksetaan heti, kun tämä sopimus on allekirjoitettu ja puolet 14 pv kuluessa luonnosten toimituksen jälkeen erillistä laskua vastaan.

Luonnoksista maksettu korvaus luetaan osaksi teoksen lopullista kauppahintaa.

Korvaus osallistumisesta tilaaajan järjestämiin suunnittelukokouksiin _____ kpl

sisältyy luonnospalkkioon

maksetaan Taiteilijalle laskulla

1.3 Taiteilijapalkkio *

Taiteilijapalkkio sisältyy luonnosmaksuun

Tilaaja maksaa Taiteilijalle tämän työstä taiteilijapalkkion.

Luonnosvaiheen taiteilijapalkkion summa _____ euroa maksetaan ___ erässä päivämäärinä __/__/20__, __/__/20__.

laskulla

palkkana, Taiteilija toimittaa verokortin sopimuksen liitteenä

1.4 Luonnoksen hyväksyminen toteutettavaksi

Tilaajan on ilmoitettava kirjallisesti Taiteilijalle _____ kk:n kuluessa luonnosten toimittamisesta lopullisen teoksen tilaamisesta tai tilaamatta jättämisestä.

Jos Tilaaja ei hyväksy mitään luonnosta toteutettavaksi, maksettu luonnoskorvaus jää Taiteilijan luonnospalkkioksi.

Luonnokset, joita Tilaaja ei hyväksy toteutettavaksi, jäävät Taiteilijan omaisuudeksi eikä Taiteilijan oikeutta niiden tulevaan käyttöön ole rajoitettu, ellei muuta ole kirjallisesti sovittu Taiteilijan ja Tilaajan kesken. Tilaajalla ei ole oikeutta käyttää luonnoksia hyväkseen Taiteilijasta riippumattomalla tavalla.

Kaikille tämän sopimuksen mukaisille suorituksille tulee niiden viivästyessä maksaa korkolain (633/1982) mukaista viivästyskorkoa.

2 Sopimus lopullisesta teoksesta

2.1 Lopullinen teos

Lopullinen teos tehdään hyväksytyyn luonnoksen ja sen liitteenä toimitettujen työsuunnitelman sekä materiaalien kuvauksen mukaan.

Taiteilija voi teoksen taiteellisen arvon säilyttämiseksi ja lisäämiseksi poiketa luonnoksesta lopullista teosta valmistaessaan siinä määrin, minkä mittakaavan muutos ja lopullisen materiaalin käyttö edellyttävät.

Taiteilijalla on oikeus valvoa kaikki teoksen valmistamiseen liittyvät aputyöt (mm. perustukset, kiinnitys, ripustus) siihen asti, kun teos on valmiina luovutettavaksi tilaajalle. Taiteilija vastaa omasta ja apulaistensa työstä vain teoksen taiteellisen sijoittamisen osalta.

Teoksen tulee taiteellisen työn osalta olla valmis luovutettavaksi Tilaajalle viimeistään _____ kk kuluessa siitä, kun Tilaaja ilmoitti lopullisen teoksen tilaamisesta.

2.2 Hinta ja maksuaikataulu

Teoksen kokonaishinta on _____ €.

Hintaan

ei lisätä alv:a

lisätään alv 10 %

lisätään alv 24 %.

Alv:n osuus _____ € ja hinta veroineen _____ €.*

Materiaalikustannukset:

sisältyvät hintaan

eivät sisälly hintaan ja niiden määrä lisätään kauppahintaan.*

Tilaajan velvollisuus maksaa Taiteilijalle erikseen teoksen toteuttamiseen liittyvät matkakustannukset ja päiväraha valtion matkustussäännön* suuruusina: kyllä ei

Tilaaja maksaa kauppahinnan useammassa erässä seuraavan maksuaikataulun mukaisesti erillisiä laskuja vastaan: Luonnokset sen mukaan, mitä luonnosvaiheessa on sovittu, yhteensä _____ €, joka luetaan osaksi teoksen kauppahintaa.

Kun Tilaaja on hyväksynyt teoksen toteutettavaksi, maksetaan Taiteilijalle heti tämän sopimuksen tultua allekirjoitetuksi _____ €, tekovaiheen osamaksut ___ erässä päivämäärinä __/__/20__, __/__/20__ ja _____ €, kun teos on taiteellisen työn osalta valmis ja tilaajalle luovutettavissa ja kun huoltokirja on luovutettu Tilaajalle.

2.3 Taiteilijapalkkio *

Taiteilijapalkkio sisältyy teoksen kokonaishintaan

Tilaaja maksaa Taiteilijalle tämän työstä taiteilijapalkkion.

Teoksen toteutusvaiheen taiteilijapalkkion summa _____ euroa maksetaan _____ erässä päivämäärinä __/__/20__, __/__/20__.

Taiteilijapalkkio maksetaan

laskulla

palkkana, Taiteilija toimittaa verokortin sopimuksen liitteenä

Korvaus osallistumisesta tilaajan järjestämiin suunnittelukokouksiin ___ kpl

sisältyy taiteilijapalkkioon

maksetaan Taiteilijalle laskulla

2.4 Tekijänoikeus

Tekijänoikeus valmiiseen teokseen sekä luonnoksiin säilyy Taiteilijalla. Tilaajalla:

on oikeus ilman eri korvausta käyttää teoksen kuvia tiedotuksessaan ja markkinoinnissaan.

on tekijänoikeuden voimassaoloajan ainoastaan lain nojalla jokaiselle kuuluva oikeus kuvata ja vapaasti käyttää valokuvia, joissa julkinen teos on taustalla muttei kuvan pääaiheena.

2.5 Muut ehdot

Tilaaja vastaa teoksen kuljetuksesta ja siitä aiheutuvista kustannuksista aiottuun sijoituspaikkaan, samoin teoksen sijoittamisesta paikalleen. Tilaaja vastaa teoksen sijoituspaikan rakenteiden kestävydestä. Taiteilijalla on sopimuskohtan 2.1 mukainen oikeus valvoa teoksen sijoitus paikalleen.

Tilaaja ei korvaa korvaa sijoituksesta ja sen valvonnasta Taiteilijalle aiheutuvat majoitus- ja matkakulut valtion matkustussäännön mukaan.

Tilaaja

- ei saa siirtää teosta määrättyä sijoituspaikalta.
 saa siirtää teoksen sijoituspaikaltaan.

Taiteilijalla

- on oikeus lainata teos näyttelyyn.
 ei ole oikeutta lainata teosta näyttelyyn.

Taiteilijalla

- on oikeus valmistaa teoksen kappaleita ilman Tilaajan lupaa
 ei ole oikeutta valmistaa teoksen kappaleita ilman Tilaajan lupaa muutoin kuin tavanomaiseen arkistointi- ja tuotannonesittelytarkoitukseen. *

Teoksen valmistamisen, sijoituspaikalleen kuljettamisen ja paikalleen kiinnittämisen vakuutusturvasta vastaa *

- kaikilta osin Tilaaja, vakuutuskirjan kopio liitteenä
 kaikilta osin Taiteilija, vakuutuskirjan kopio liitteenä
 Taiteilija teoksen valmistamisvaiheen osalta, Tilaaja muutoin, vakuutuskirjojen kopiot liitteenä
 muutoin jaettu vastuu vakuutusturvan järjestämisestä, selvitys käytettävistä vakuutuksista ja vakuutuskirjojen kopiot liitteenä

Jos teoksen valmistusaika viivästyy Taiteilijasta riippumattomasta syystä, valmistusaikaa pidennetään tuon syyn aiheuttaman viivästyksen määrällä. Tilaajalla on oikeus saada työn kuluessa tietoja sen edistymisestä.

Taiteilija liittyy teoksen valmistuttua sopimukseen taideteoksen huoltokirjan, jonka mukaisin ohjein teos säilyttää taiteellisen luonteensa koko elinkaarensa ajan.*

Valmiin teoksen lopputarkastus pidetään enintään ____ pv teoksen paikalleen sijoittamisen jälkeen, kuitenkin viimeistään päivämääränä _____. Siihen osallistuvat sopimusosapuolten yhteyshenkilöt ja näiden lisäksi Tilaajan puolelta _____ ja Taiteilijan puolelta _____.*

Kaikille tämän sopimuksen mukaisille suorituksille tulee niiden viivästyessä maksaa korkolain (633/1982) mukaista viivästyskorkoa.

Liitteet

- teoksen huoltokirja (teoksen valmistuttua)
 osapuolten vakuutuskirjojen kopiot
 luettelo Taiteilijan apulaisista ja alihankkijoista teoksen teossa, jos niissä on muutoksia luonnosvaiheesta
 materiaalien kuvaus ja hinnat teossopimuksen tekoajankohtana, jos niissä on muutoksia luonnosvaiheesta

3 Päiväys ja allekirjoitukset

Tämä sopimus on tehty kahtena yhtäpitävänä kappaleena, joista yksi kummallekin osapuolelle.

Paikka ja päiväys

TAITEILIJA

Paikka ja päiväys

TILAAJA

Mallisopimus on laadittu osana Prosentti taiteelle -hanketta (2014–2015).

Selvennykset

Nämä selventävät määräykset kuuluvat mallisopimuksen yhteyteen ja sen osaksi. Tulostettaessa mallisopimus paperisena tai pdf-tiedostona, tulee tämä teksti sisällyttää tiedoston loppuun.

* Alv-velvollisuus

Taiteilijan luopuessa oman teoksensa tai teosluonnoksen omistusoikeudesta myymällä se itse, myyntiin sovelletaan alennettua 10 % arvonlisäverokantaa. Taide-esine määritellään arvonlisäverolain (1501/1993) 79 c §:ssä. Määritelmä ei pidä sisällään kaikkia uudempia taiteen muotoja, esimerkiksi media- ja videotaidetta. Jos myyjänä oleva Taiteilija on vapautettu arvonlisäverovelvollisuudesta toiminnan vähäisyyden perusteella (arvonlisäverolaki 3 §) eli tämän vuotuinen liikevaihto ei ylitä 10.000 euroa (1.1.2016 alkaen, sitä ennen 8.500 euroa), on myynti arvonlisäverosta vapaa.

Yleistä arvonlisäverokantaa 24 % sovelletaan valmiin teoksen myyntiin, kun myyjänä on muu kuin taiteilija itse, esim. välitysliike omista nimissään ja omaan lukuunsa tai muu teoksen omistaja. Arvonlisäverovelvollinen saa vähentää omassa verotuksessaan ostoihinsa sisältyneet arvonlisäveron määrät.

* Taiteilijapalkkio

Kuvataidealan vakiintunut käytäntö on maksaa erikseen luonnospalkkio ja palkkio lopullisesta teoksesta. Taiteilijapalkkio voidaan maksaa itse teoksen hinnasta erikseen tai sopia sen sisältyvän teoksen kokonaishintaan. Mikäli taiteilijapalkkio sisältyy teoksen kokonaishintaan, on sen osuus kokonaishinnasta Taiteilijan määriteltävissä.

* Materiaalikustannukset

Jos teoksen tilaussopimusta tehtäessä on todennäköistä, että materiaalien hinnat tulevat muuttumaan ennen lopullisen teoksen valmistumista, on suositeltavaa sopia siitä, kuinka kohonneet kustannukset huomioidaan teoshinnassa.

* Valtion matkustussääntö

Valtion matkustussääntöjen määräykset matkakorvauksista ja päivärahasta löytyvät valtiovarainministeriön sivuilta osoitteesta: <http://vm.fi/julkaisu?pubid=3502>. Määräykset päivitetään vuosittain.

* Teoskappaleiden valmistamisen oikeus

Tavanomaisella arkistois- ja tuotannonesittelytarkoituksella voidaan tarkoittaa esimerkiksi teoksen pienoismallin esittelyä taidenäyttelyssä.

* Vakuutusturva

Vakuuttamisen vastuun jakautumisesta on syytä sopia selvästi ja huomioiden osapuolten mahdollisuudet hyödyntää olemassa olevia vakuutuksiaan ja vakuutusyhtiön asiakkuutta. Toiminnan vastuuvakuutuksen, tuotevastuuvakuutuksen ja varallisuusvastuuvakuutuksen sekä oikeusturvavakuutuksen tarve riippuu yksittäistapauksesta ja on syytä selvittää. Henkilövakuuttaminen sairauden ja työkyvyttömyyden varalta on myös aiheutta ottaa huomioon.

* Teoksen huoltokirja

Huoltokirjalla tarkoitetaan dokumenttia, jossa Taiteilija ohjeistaa mahdollisimman tarkasti teoksensa materiaalit, valmistustavan, elinkaaren sekä sen, minkälaista huolto teos tarvitsee. Ohjeistuksen laatiminen edesauttaa sitä, että teoksesta pidetään huolta asianmukaisesti ja taidemuodon erityispiirteiden vaatimalla tavalla. Huoltokirjan laatimisen löytyy ohjeita *Prosenttiperiaatteen käsikirja taiteilijalle* -oppaan sivulta 28.

* Lopputarkastus

Lopputarkastuksessa kirjataan ylös mahdollisesti vielä korjattavat asiat. Lopputarkastuksesta on suositeltavaa laatia osapuolille pöytäkirja, johon kirjataan tarkastuksessa tehdyt huomiot sekä korjaustarpeet ja niiden toteuttamisaikataulu.

Jaakko Niemelän teos
Counting Numbers (2004)
on Oulun kaupungin prosentti-
taidehankinta Kaakkurin
yhtenäisperuskouluun.
kuva Aino Salmi ©Kuvasto 2015

